

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה

ראש הכולל - הרב זכריה אינגבר. עורך הגיליון - הרב שמואל אינגבר.

"וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש" (במדבר ה', ב' - ד')

(ב) צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב, וכל טמא לנפש.

(ג) מזכר עד נקבה תשלחו אל מחוץ למחנה תשלחום, ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שכן בתוכם.

(ד) ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה, כאשר דבר ה' אל משה כן עשו בני ישראל.

בפסוקים אלו העוסקים בשילוח אנשים טמאים מחוץ למחנות, מדובר על שלושה סוגי טומאות: **צרוע, זב, וטמא לנפש**. וכן היו בישראל **שלוש מחנות**: מחנה כהונה, מחנה לוייה ומחנה ישראל. והגמ' במס 'פסחים' (ס"ז ע"א) לומדת מפסוקים, לגבי כל סוג של טמא אל מחוץ לאיזה מחנה הוא משתלח, ומובאת שם מחלוקת תנאים:

שיטת ר' יהודה - 'שילוחו' של המצורע חמור מכולם

טמא מת - אומרת הגמ': "וטמא מת מותר ליכנס למחנה לוייה". **זב** - לומד שם ר' יהודה שהוא לא יכול לשבת עם טמא לנפש, כי כתוב אצלנו בפסוק ג': "ולא יטמאו את מחניהם", 'מחניהם' - בלשון רבים, כי כל אחד צריך לשבת במחנה אחר. **מצורע** - לומד ר' יהודה מהפסוק המובא בפרשת 'תזריע': "**בדד ישב מחוץ למחנה מושבו**" (ויקרא י"ג, מ"ו), שהוא יושב לבדו מבלי שטמאים אחרים כגון זב וטמא לנפש ישבו עמו. ומסכם שם **רש"י** בד"ה יכול, שכתוב בתורה שלוש פעמים - 'מחנה' **כנגד שלושת סוגי הטמאים**. פעם אחת לגבי **מצורע** מחוץ למחנה מושבו" (ויקרא י"ג, מ"ו). ופעמיים בפרשתנו: "וישלחו מן המחנה... אל מחוץ למחנה תשלחום".

ומשמע, שלדעת ר' יהודה אין לומר **שטומאתו** חמורה מכולם, אלא **ששילוחו** חמור מכולם, וזאת בגלל שגרם לבידול בין אנשים, וכפי **רש"י** מנסח דבריו במס' 'פסחים': "למדנו לשלוחו של מצורע שהוא חמור מכולן". **ויש לשאול**, על דעת ר' יהודה, אם התורה כבר מדברת לעיל בפרשת 'תזריע' על **שילוחו** של המצורע אל מחוץ למחנה, מדוע התורה חוזרת על כך כאן בפרשת 'נשא'?

שיטת ר' שמעון - 'טומאתו' של המצורע חמורה מכולם

ר' שמעון חולק במס' 'פסחים' על ר' יהודה וסובר, שאין ללמוד מהפסוק בפרשת 'תזריע' על שילוח המצורע משלושת המחנות, ולומדים משם דבר אחר, ואילו את שילוח המצורע משלושת המחנות לומדים מהפסוק אצלנו בפרשת 'נשא': "**וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש**".

וכהקדמה לדרשתו יש לציין, את ההדרגה שבחומרת טומאתם. **המצורע** הוא הטמא החמור ביותר, **הזב** בדרגה פחותה יותר, **והטמא לנפש** טומאתו הפחותה ביותר. והגמ' מסבירה: **זב** חמור יותר **מטמא לנפש**, כי טומאת הטמא לנפש באה מחוץ לגופו, ואילו הזיבה יוצאת מגופו. **ומצורע** חמור יותר מאשר **זב**, כי הוא טעון פריעת הראש ופרימת בגדים ואסור בתשמיש המטה.

ולכן שואל, אם נאמר שכולם משתלחים רק אל מחוץ למחנה כהונה, אז מספיק לכתוב על טמא נפש, ונלמד בק"ו שאם **טמא לנפש** נשלח אל מחוץ למחנה כהונה, אז **זב** שטומאתו חמורה יותר ק"ו שישלח לשם. אלא מוזכר גם **זב**, בכדי ללמד שהוא נשלח גם אל מחוץ למחנה לוייה. וכן קשה, אם כתוב **זב**, למה נאמר גם **צרוע** שטומאתו חמורה יותר? אלא ללמד שהמצורע נשלח מחוץ לשלושת המחנות.

ומשמע, שלשיטת ר' שמעון - 'טומאתו' של המצורע חמורה מכולם, ולכן נשלח אל מחוץ לשלושת המחנות. **ולשיטתו קשה**, שאם לומדים מפסוק ב' בלבד, שיש לשלוח אותם בהדרגה כל לאחד אל מחוץ למחנה יותר מרוחק, אז למה בפסוק ג' חוזר ואומר: "מזכר ועד נקבה תשלחו אל מחוץ למחנה תשלחום", בכדי ללמד שוב על הזב ועל המצורע?

רעיון א' - פרשת 'תזריע' דיני המצורע, פרשת 'נשא' - דיני קדושת המחנה

ונראה לומר, ששתי הפרשיות עוסקות בעניינים אחרים. בפרשת 'תזריע' הנושא אינו דין הנוגע **לקדושת המחנה**, שהמצורע לא יטמא את המחנה או את האנשים, אלא - **'בדד ישב'** אף לא עם אנשים אחרים הטמאים גם הם בטומאת צרעת. והסיבה לכך היא, כמו שמביא שם **רש"י**: "והוא הבדיל בלשון הרע בין איש לאשתו ובין איש לרעהו, אף הוא יבדל".

אך כאן בפרשת 'נשא' הוא מוזכר שוב ביחד עם הזב והטמא לנפש שיש לשלוח אותם מחוץ למחנה בכדי שלא: "**יטמאו את מחניהם** אשר אני שוכן בתוכם", וזאת בגלל **דיני קדושת המחנה**. ואם מוזכרת כאן פעמיים המילה - 'מחנה' בהקשר של זב וטמא לנפש, לכאורה היה מקום לציין אותה פעם נוספת לגבי מצורע, כי ישנה סיבה נוספת לשלוח את המצורע בשביל שלא יטמא את המחנה.

ועל פי רעיון זה מתורצת השאלה ששאלנו לעיל על ר' יהודה, מדוע התורה כתבה על שילוחו של המצורע בשתי פרשיות. וההסבר לכך הוא, שבפרשת 'תזריע' היא כותבת דין זה מפאת **דיני המצורע**, ואילו כאן בפרשת 'נשא' היא כותבת זאת מפאת **דיני קדושת המחנה**.

שלושה שילוחים כנגד שלוש מחנות

הפועל 'שלח' מופיע כאן שלוש פעמים כנגד שלושת הטמאים - נדייק בפסוקים ונראה, שהפועל - 'שלח' מופיע כאן שלוש פעמים: "**וישלחו... תשלחו... תשלחום**", וננסה להראות שהופעה משולשת זו, באה ללמד על שלושת הסוגים של הטמאים.

הביטוי 'מחנה' מופיע שלוש פעמים כנגד שלושת הטמאים - בפרשה זו מופיע פעמיים הביטוי - 'מחנה'. בפסוק ב': "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש", ובפסוק ג': "מזכר עד נקבה תשלחו מחוץ למחנה תשלחום".

רעיון ב' - לביטוי השני 'מחוץ למחנה תשלחום' יש משמעות כפולה

ונראה לומר, שכן רמוז כאן שלוש פעמים 'מחנה' גם בלי הפסוק השלישי: "ולא יטמאו את מחניהם" שמביא המדרש. בפסוק ג' נאמר: "מזכר עד נקבה תשלחו אל מחוץ למחנה תשלחום". ולכאורה יש כפילות בציווי **לשלח**, כי היה אפשר לכתוב פועל זה רק פעם אחת, בצורה זו: "מזכר עד נקבה תשלחו אל מחוץ למחנה". ולכן נראה, שהמילים: "**אל מחוץ למחנה**" המופיעות בין 'תשלחו' ל'**תשלחום**',

באות ללמד שהן מוסבות גם למעלה וגם למטה. וכאילו היה כתוב: "מזכר עד נקבה תשלחו אל מחוץ למחנה... אל מחוץ למחנה תשלחו", והתורה קיצרה וכתבה אותם רק פעם אחת ביניהם, במטרה שנבין שהן מוסבות גם למעלה וגם למטה. ולפי רעיון זה יוצא לסיכום, שבצורה מקבילה מופיעים כאן שלושה סוגי טמאים, שלשה פעמים הפעל - 'שלח', וגם שלש פעמים הביטוי - 'מחנה': "וישלחו מן המחנה... תשלחו אל מחוץ למחנה... אל מחוץ למחנה תשלחו".

רעיון ג' - איזה סוג טמא רמוז בכל אחד מהציוויים לשלח ובביטויים 'מחנה'

'טמא לנפש' - בפסוק ב' נאמר: "וישלחו מן המחנה" - את מי ומאיזה מחנה? מבין שלושת האזכורים של 'מחנה' המובאים בפסוקים, זו פעם יחידה שמופיעה עם ה"א הידיעה - 'המחנה'. ולכן נראה לומר, שמדובר כאן על המחנה החשוב ביותר שהוא - מחנה כהונה. וא"כ בפשטות מדובר כאן על - 'טמא לנפש' שרק אותו צריך לשלוח רק ממחנה כהונה, כי הוא בעל הטומאה הקלה ביותר.

ויש לשאול על זה, שאם הכוונה כאן למחנה כהונה, אז למה הם מובאים בסדר הזה: "כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש", היה עדיף יותר להביא את הרשימה בסדר הפוך, שקודם יובא הטמא נפש שהוא נשלח רק ממחנה כהונה, ואח"כ הזב שנשלח עוד יותר גם ממחנה לוייה, ולבסוף המצורע שנשלח אף ממחנה ישראל. ועוד יש לשאול, מדוע בפסוק ב' מוזכרים כל שלושת סוגי הטמאים ברצף ובצורה מפורשת, ואילו הדינים שיש לשלוח אותם מן המחנה ומאיזה מחנה, מוזכרים רק ברמז בפסוקים ב' ו-ג'. מדוע לא נכתב בצורה מפורשת כל טמא בפני עצמו ולאן יש לשלוח אותו?

ונראה להסביר, שהתורה מדברת כאן על שני פרטי דינים, מה שנוגע לעכשיו, ומה שנוגע לדורות:

א. כאן, זו פעם ראשונה שה' ציווה על שילוח. ציווי זה, נמסר ביום הקמת המשכן, וכמו שאומר כאן 'רש"י': "פרשה זו נאמרה ביום שהוקם המשכן". ולכן, בפסוק ב' מציינת התורה בצורה מפורשת את כל סוגי הטמאים: צרוע, זב וטמא לנפש, כי עכשיו צריך לשלוח את כולם אל מחוץ למחנה שכל אחד מהם צריך להישלח. ונראה, שבשלב התחלתי זה, היו הרבה מבני ישראל שהיו טמאים באחת הטומאות, כי לא היו צריכים להיזהר מלהיכנס למחנה כהונה או לוייה, וכל הטמאים היו מעורבים עם הטהורים גם במחנה כהונה. וכמו כן, שלשלו את כל הטמאים במצב ההתחלתי הזה, זו פעולה שדורשת זמן, ויש לקיים את מצוות השילוח בהדרגה.

וסדר הבאתם בפסוק ב': צרוע, זב וטמא לנפש, הוא סדר לוח הזמנים המדורג של השילוח, לכן מוזכר קודם המצורע. ויש סיבה לשלח קודם את המצורע, כי הוא בעל סוג הטומאה החמורה ביותר, ואח"כ את הזב ורק לבסוף לטפל בטמא נפש לפי סדר חומרת טומאתם.

ב. התורה מדברת גם על דין כללי הנוגע לדורות, איזה טמא נשלח אל מחוץ לאיזה מחנה. ומכיוון שכבר הוזכרו הטמאים בשמותיהם, אין צורך לחזור על שמותיהם, אלא לציין לאן הם נשלחים, וכל אחד מהם נלמד מחלק אחר בפסוק. וכאן הסדר הוא הפוך, על פי קדושת המחנה. מקודם מדובר על טמא לנפש שנשלח ממחנה כהונה שהוא הקדוש ביותר. אח"כ על זב שנשלח גם ממחנה לוייה שהוא פחות בקדושתו. ולבסוף על מצורע, שנשלח גם ממחנה ישראל. ונפרט להלן את הפסוקים המתאימים לכל אחד מהטמאים:

'טמא לנפש': "וישלחו מן המחנה", הציווי הראשון מובא בפסוק ב', ומדבר על טמא לנפש, שבגלל שטומאתו הקלה ביותר לכן נשלח רק מן - 'המחנה' שהוא מחנה כהונה, שהוא בעל הקדושה הגדולה ביותר.

'זב': "מזכר עד נקבה תשלחו אל מחוץ למחנה" - הציווי השני מובא בתחילת פסוק ג' והוא עוסק ב'זב' שטומאתו חמורה יותר, ולכן נשלח גם ממחנה לוייה. ויש להוכיח שכאן מדובר על 'זב', כי יש לשאול, למה מודגש כאן - 'מזכר עד נקבה', הרי כל הטומאות שוות באיש ובאשה? ונראה לומר שפסוק זה מוסב דווקא על זב, כי רק בטומאת זיבה התורה מדברת בנפרד על זב ובנפרד על זבה, ולכן מציינת כאן התורה מזכר ועד נקבה, בכדי שנבין שכאן מדובר על טומאת זב.

'מזכר עד נקבה' - ויש לדקדק, מדוע לא כתוב: "זכר ונקבה תשלחו" אלא: "מזכר עד נקבה"? ואולי פירוש נוסח זה הוא - מזכר וודאי עד נקבה וודאית, והמילה - 'עד' מלמדת שיש עוד סוגים בין הזכר לנקבה, והם טומטום ואנדרוגינוס שהם בין הזכר לנקבה. וכן דורש ב'ספר' (נשא פיסקא א') הלכה זו: "מזכר ועד נקבה תשלחו. אין לי אלא זכר ונקבה (נדה כ"ח) טומטום ואנדרוגינוס מנין. ת"ל - אל מחוץ למחנה תשלחו".

ובעל 'הכתב והקבלה' מביא את דברי 'רלב"ג' שהאנדרוגינוס גם נכלל במצוות השילוח וכ"ש הטומטום. וטוען כדיוק שלנו לעיל, שזה מבואר מעצם הלשון הנזכר בזה המקום. וזה, כי האנדרוגינוס הוא ממוצע בין הזכר והנקבה, הרי הוא נכלל במה שאמר - 'מזכר ועד נקבה תשלחו', כי הזכר והנקבה הם הקצוות, והאנדרוגינוס הוא מה שביניהם.

וטוען בעל 'הכתב והקבלה' שהדברים נראים נכונים, אלא שדעת רבותינו אינו כן, כי אמרינן (נדה כ"ח) טומטום ואנדרוגינוס שראו לובן ואודם כאחד, אין חייבין על ביאת מקדש, שנאמר מזכר עד נקבה תשלחו, זכר ודאי ונקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס.

ונראה לתרץ, שיש להבדיל בין הציווי לשלח אותם מחוץ למחנה, שעל זה נאמר להביא טומטום ואנדרוגינוס, לבין אם חייבים על ביאת מקדש, שעל זה נאמר בגמ' - ולא טומטום ואנדרוגינוס. וכן מעיר בעל 'הכתב והקבלה' ואומר: "ובספרי שמחייב טומטום ואנדרוגינוס בשילוח עכ"פ (אף שאינו חייב על ביאת מקדש), מכל מקום אינו מרבה אלא מלשון תשלוחם דאמר קרא", בעוד ש'רלב"ג' לומד זאת מהפסוק: "מזכר עד נקבה".

'מצורע': "אל מחוץ למחנה תשלחו" - ולבסוף, התורה מצווה לשלח את המצורעים אל מחוץ למחנה השלישי שהוא מחנה ישראל.

"מן המחנה... אל מחוץ למחנה" - יש גם לשאול על השינוי בין הלשון - 'וישלחו מן המחנה', ללשון - 'תשלחו אל מחוץ למחנה' שבפסוק ג'. ונראה שהביטוי - 'מן המחנה' אומר שיש לשלוח אותו מן המחנה, אך לא נאמר עד לאן יש לשלחו. ואילו הלשון - 'אל מחוץ למחנה' אומר לאן יש לשלוח אותו, שיש לשלוח אותו אל מחוץ לאותו מחנה שבו הוא נמצא עכשיו, ושם הוא יוכל לשהות. ולכן, בפסוק ב' שמדובר על מחנה שכינה, נאמר שיש לשלוח את כל שלושת הטמאים - 'מן המחנה' ממחנה שכינה, אך לא כתוב לאן, כי את הזב והמצורע יצטרכו להמשיך ולשלוח יותר רחוק. ואילו בתחילת פסוק ג' שמדובר על הזב, נאמר - 'תשלחו אל מחוץ למחנה', כי לאחר שכבר נשלחו כולם אל מחנה לוייה, והטמא לנפש יכול להישאר שם, יש להמשיך ולשלוח את המצורע ואת הזב אל מחוץ למחנה, כלומר מחוץ למחנה לוייה, והזב יכול להמשיך ולשהות במחנה ישראל, וזה מוסב רק על הזב. ולבסוף נאמר לגבי המצורע - 'אל מחוץ למחנה תשלחו', כי לאחר שהגיע למחנה ישראל, יש לשלחו עוד - 'אל מחוץ למחנה', אל מחוץ למחנה ישראל, ושם ישהה לבדו.

הסיעורים מתקיימים בזית הכנסת חניכי הישיבות - רח' מנחת שלמה 3 גני הדך פתח תקוה

שעה 11:00 - שיעור בגמרא מסכת שבת. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת - Ingber@bezeqint.net